

Орієнтир → Вільнюс.

«Європейський» час спливає...

Обопільна налаштованість України та Євросоюзу на підписання Угоди про асоціацію і поглиблену та всеохопну зону вільної торгівлі, підкріплена політичною риторикою, суспільними сподіваннями та відповідними можливостями економічних вигод для нашої держави в майбутньому, чи не щодня загострює необхідність позитивного результату під час проведення 28–29 листопада саміту країн – учасниць Ініціативи «Східне партнерство» у Вільнюсі. Тим паче що, дійшовши 21 жовтня до «першого рубежу», українська сторона так і не отримала бажаної відповіді від Ради ЄС, міністри закордонних справ котрого перенесли обговорення виконання Україною критеріїв для підписання угоди на 18 листопада. Та, певно, основним «камнем спотикання» в цьому сенсі є вже не кількість умов, а їхній зміст і можливі сценарії реалізації.

Посутньо задля досягнення поставленої мети офіційний Київ має виконати всього три критерії так званого списку Фюле: завершити реформу вітчизняної прокуратури, змінити виборче законодавство та розв'язати проблему вибіркового правосуддя, основним доказом застосування якого Брюссель продовжує вважати справу экс-прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко. У перших двох випадках Верховна Рада (котра, до речі, вже прийняла 15 законів, пов'язаних із євроінтеграційними прагненнями держави) готова ухвалити відповідні нормативно-правові акти, обговорення проектів яких активно ведеться на рівні вітчизняних та європейських експертних кіл. Так, зокрема, 29 жовтня під час засідання «круглого столу» на тему «Детермінанти розвитку українського законодавства в контексті майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» (на знімку), організованого за ініціативою Інституту законодавства Верховної Ради України та парламентського Комітету з питань європейської інтеграції, в. о. директора Інституту законодавства Олег Зайчук підкреслив, що рекомендації, надані Венеціанською комісією Ради Європи та БДІПЛ/ОБСЕ з метою внесення змін до Закону «Про вибори народних депутатів України», містять низку вимог, котрі українська сторона взяла до уваги в процесі опрацювання відповідного законопроекту. Народний депутат України, перший заступник Голови Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції Ірина Герасценко зазначила, що питання реформування прокуратури сьогодні є однією з віх на шляху трансформації всієї державної системи, яка має розвиватися на основі європейських стандартів та цінностей завдяки посиленій взаємодії уряду, парламенту й суспільства загалом.

Проте питання ув'язнення колишнього прем'єра наразі створило свого роду патову ситуацію у відносинах національних політичних сил. Намагаючись керуватися в цьому ключі рекомендаціями місії Кокса-Квасневського (дію її мандата продовжено до 12 листопада), парламентська більшість та опозиція вкотре не спромоглися дійти компромісного рішення: петиція еврочиновників щодо помилування

Юлії Тимошенко, передана Президенту України Віктору Януковичу, а також їхнє переконання в необхідності схвалення законопроекту № 3461, внесенного 22 жовтня на розгляд Верховної Ради народним депутатом України Анжелікою Лабунською задля вирішення питання лікування засуджених осіб за кордоном, не відповідають позиціям провідної фракції українського парламенту. Зі свого боку, сама пані Тимошенко наголошує на прийнятності дій, узгоджених із офіційним Брюсселем.

ши під сумнів дієвість усього «Східного партнерства».

По-друге, йдеться про ухвалення угоди після президентських виборів в Україні 2015 року. Такий перебіг подій видається можливим деяким європейським чиновникам, проте, з політичного погляду, може здатися щонайменше нелогічним, адже, намагаючись забезпечити реалізацію такої важливої для держави зовнішньополітичної події, теперішній гарант дотримання Конституції вже заручився підтримкою Брюсселя

Фото: Миколи БЛОКОПІТОВА.

Відповідно, вагання між можливістю звільнення засудженої особи від відбування покарання у зв'язку з її виїздом на лікування за кордон і ймовірністю надання такій особі своєрідних «тюремних канікул» не просто загальмовують процес просування Української держави на європейському напрямі, а й провокують вироблення низки нових сценаріїв перебігу вільнюських подій.

По-перше, згадується можливість перенесення підписання Угоди про асоціацію на 2014 рік, протягом якого має вирішитися питання ухвалення ЄС аналогічних документів із Грузією та Молдовою. Та з огляду на те, що останні лише планують парафувати згадані угоди під час саміту у Вільнюсі, Україна (пройшовши набагато довший шлях та імплементувавши широкомасштабну програму реформ) опиниться на маргінесі європейської політики, поставив-

на цьому напрямі. І, одночасно відмовившись від її надання, ЄС чітко вкаже на мінливість власної політики.

По-третє, залишається можливість виграшного проведення Вільнюського саміту. Однак тоді постають питання подальшої ратифікації Угоди про асоціацію, бо якщо Верховна Рада України заявила про свою налаштованість на чи не негайне введення документа в дію, європейська позиція з цього питання видається доволі розмитою. У принципі, більшість держав – членів ЄС уже підтвердили готовність підписати Угоду про асоціацію з Україною; низка країн усе ще продовжує наголошувати на важливості остаточного виконання Києвом усіх критеріїв «списку Фюле», однак не відмовляючись від узятих на себе зобов'язань; натомість Нідерланди, Велика Британія та Швеція напряму заявляють, що документ не може бути підписано без звіль-

нення Юлії Тимошенко, справа котрої доводить застосування вибіркового правосуддя в Україні.

Сам факт підтримки офіційно-го Києва з боку 25 країн – учасниць Європейського Співтовариства може вважатися значним здобутком на шляху нашої держави до ЄС. Тим паче що останній перейшов від позиції «ультиматумів» у вирішенні деяких питань державного устрою України до поміркованого діалогу. Однак, з іншого погляду, Євросоюз уже 20 років діє як окремі політичний актор, що керується власними нормами та цінностями, котрі виступають прямою передумовою для поглиблення кооперації з організацією й для третіх сторін. Тому відмови від існуючих переконань Брюсселя очікувати не варто. Інша річ – компроміс. Але він більшою мірою залежить саме від дії і рішень вітчизняних політичних сил.

Тому свого роду «люфт», наявний нині у відносинах Україна–ЄС, залишає на порядку денному й питання взаємин дещо ширшого дипломатичного й економічного спектру, ключовим суб'єктом яких є ще одне доволі потужне угруповання – Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану. Намагаючись лавірувати поміж двома партнерами, офіційний Київ усе ще стоїть перед вибором остаточної моделі свого розвитку, *de facto* нав'язуваної ззовні. Аналізуючи можливі наслідки підписання Українською державою Угоди про асоціацію, РФ (посідаючи лідируючу позицію в межах МС) апелює до статистичних показників, пророкуючи українській стороні грандіозні збитки, зростання цін, втрату робочих місць та загальне зниження рівня життя населення. Згідно з офіційними коментарями російських відомств, загальна стагнація економічного сектору нашої країни поглиблюватиметься аж до 2020 року. У цьому ключі зниження українського ВВП попервах оцінюється приблизно в 1,5–2%, тоді як участь держави в Єдиному економічному просторі дасть приріст валового продукту на рівні близько 7%. Загалом сукупний ефект від участі Києва в МС сягне 15% збільшення обсягів виробництва товарів та послуг, а відмінність у торговельному балансі між двома інтеграційними сценаріями оцінюється в 15 млрд. доларів США щорічно (включаючи, до речі, економічний ефект від зниження цін на нафту й газ, які визначатимуться правилами єдиної митної території: лише ці торговельні позиції нібито дадуть Україні змогу економіти близько 5,5 млрд. доларів).

Однак, постійно вдаючись до відповідної риторики, східні партнери України не афішують одного важливого нюансу: досягнення згаданих економічних показників у разі вступу нашої держави до МС

можливе лише у 2020–2030 роках. Та й прогнозовані митні послаблення щодо «чутливих» для Києва товарних позицій (енергетичних ресурсів, металопрокату чи продукції сільськогосподарського сектору) навряд чи застосовуватимуться лише задля виконання зобов'язань перед українською стороною, адже наразі ані Білорусь, ані Казахстан іще не отримали бажаних переваг на цьому напрямі. Водночас підписання Угоди про асоціацію з ЄС має сприяти збільшенню українського ВВП на 1,5% щороку, до того ж у недалекій після набуття документом чинності перспективі. По суті, в цьому сенсі прогнози й справді видаються оптимістичнішими, бо українські експерти (й звичайні громадяни), проводячи відповідний аналіз, можуть напряму застосовувати досвід 28 держав – членів Євросоюзу, низка яких, до речі, не так давно перебували в ситуації своєрідного «економічного транзиту», намагаючись перелаштувати обтяжене командно-адміністративним спадком народне господарство на рейки європейських ринкових відносин. Відповідно, за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, вже протягом першого року дії ЗВТ із ЄС скасування ввізних мит організації відбудеться щодо 99% тарифних ліній, а загальна лібералізація двосторонньої торгівлі охоплюватиме більш як 95% наявного обороту. При цьому середня ставка митного тарифу в Україні для ЄС знизиться з 4,95% до 2,42%, а середня європейська ставка для українських товарів – із 7,6% до 0,5%. Основні зміни тарифів для українських товарів на кордонах Євросоюзу також відбудуться вже в перший рік дії угоди, натомість офіційний Київ матиме змогу знижувати мита на європейські товари протягом чотирирічного періоду. До речі, важливі для України позиції експорту (як-от м'ясо птиці, свинина, цукор тощо), попри те, що за звичайних обставин вони вилучаються з режиму лібералізації під час укладання Брюсселем угод про вільну торгівлю з третіми сторонами, не обкладатимуться ввізним митом під час перетину європейського кордону. У разі перевищення обсягів постачань, дозволених у рамках узгоджених сторонами квот, ці товари підпадуть під загальний режим імпорту, тобто оподатковуватимуться відповідно до умов, котрі діють для України нині.

Отже, ажіотаж із боку МС щодо створення ЗВТ Україна – ЄС укотре доводить «економічну необґрунтованість» наведених РФ аргументів, підсилюючи політичну складову дискусії. Справді, відсутність України у складі євразійського проекту позбавляє Москву такої бажаної можливості реалізації власних зовнішньополітичних пріоритетів. Точніше, така ситуація є провалом у зовнішній геополітиці. Адже згідно з положеннями Концепції зовнішньої політики Російської Федерації, затверджені Президентом Росії Володимиром Путіним 12 лютого 2013 року, одним із регіональних пріорите-

Сказано!

«Європейська інтеграція – це, перш за все, наше домашнє завдання. Ми повинні будувати Європу в Україні для себе», – зазначив **Президент України Віктор ЯНУКОВИЧ**.

«Ми зробимо важливий крок, підписавши Угоду про асоціацію з Україною у Вільносі. Українське керівництво знає, що має бути зроблено... Нам потрібно рішення з цього питання», – заявив **Голова Європейської ради Герман ван РОМПЕЙ**.

«Немає сумнівів у нашому бажанні зробити Вільнюський саміт успішним. Ми чітко визначили, що має зробити Україна, аби ми «просунулися вперед». Тож сподіваюся, що ми приїдемо до Вільноса і зможемо відсвяткувати...», – відзначила **Верховний представник Євросоюзу з питань закордонних справ і політики безпеки Кетрін ЕШТОН**.

«Взаємодія між Європейським Союзом та Україною спирається на «два стовпи». Перший – це той вагомий прогрес, якого досягла Україна під час виконання умов для підписання Угоди про асоціацію і завдяки цьому наблизилася до ЄС. Другий – посилення й поглиблення політичного діалогу з Українською державою, а також очікування тих подій, котрі відбудуться після Вільнюського саміту», – зауважив **Комісар ЄС з питань розширення та європейської політики судівства Штефан ФЮЛЕ**.

«Від України залежить, чи виконає вона умови асоціації з Євросоюзом та стане на шлях, який може привести її до членства в цій організації. Такою є ставка. Маємо надію, що Президент України зробить усе, що потрібно, аби його держава йшла цим шляхом. Тому я апелюю до української влади, закликаючи її не гратися з часом, а зробити все необхідне», – наголосив **міністр закордонних справ Республіки Польща Радослав СІКОРСЬКИЙ**.

тів Москви є вибудовування відносин із Україною як пріоритетним партнером у межах СНД для сприяння її приєднанню до поглиблених інтеграційних процесів. Як наслідок, застерігаючи Київ від «необдуманих» кроків, РФ перейшла до прямого аналізу документальної бази, наголошуючи, що Угода про асоціацію позбавляє Україну можливості брати участь в економічних інтеграційних організаціях, котрі розбудовуються на пострадянському просторі. В угоді міститься ст. 39, яка формально допускає участь Української держави в інших регіональних об'єднаннях, однак вона не повинна суперечити умовам Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Тож, підписавши цей документ, Україна не зможе ані гармонізувати, ані наблизити положення окремих нормативно-правових актів до юридичних інструментів, що діють у рамках МС. Більше того, ухвалення Угоди про асоціацію справить певний вплив на російсько-українські відносини. А вже ст. 13 Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та Російською Федерацією від 31 травня 1997 року передбачає створення умов для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили, тому сторони мають уживати ефективних заходів для погодження стра-

тегії здійснення економічних реформ, поглиблення економічної інтеграції на основі взаємної вигоди та гармонізації господарського законодавства. Водночас Угода про асоціацію Україна – ЄС на пряму прописує односторонню залежність України від законодавства організації, норми якого стануть обов'язковими для Києва у сферах торговельної політики, митного регулювання, санітарного, ветеринарного, фітосанітарного контролю, субсидування держзакупівель тощо. Тому Москва вживатиме рішучих дій щодо захисту власних ринків.

Проте така стратегія навіть теоретично видається популістською, адже всі три партнери (Україна, ЄС, РФ) проводять власні торговельні операції згідно з умовами СОТ, а кожен товар, котрий перетинає митний кордон, обов'язково має бути сертифікований за місцем його походження. Тож Москві не варто остерігатися напливу дешевих товарів чи створення значних диспропорцій у списках вимог до продукції, адже частка торгівлі з ЄС у товарообігу самої РФ наразі перевищує 50%. Та й російське «слово», на жаль, на практиці «розходиться з ділом»: пророкуючи погіршення відносин на всіх рівнях двосторонньої кооперації, 15 жовтня 2013 року під час Десятого засідання Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-Російської міждержавної комісії в Калузі представники РФ погодилися з важливістю підтримки високої динаміки діалогу між державами (передусім із широкого кола питань двосторонніх торговельно-економічних відносин), який має відповідати характеру стратегічного партнерства між Україною та Росією. На підтвердження цього підписано Дорожню карту з реалізації Програми українсько-російського співробітництва у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях на 2012–2016 роки, Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у використанні національних космічних засобів дистанційного зондування Землі цивільного призначення та Дорожню карту щодо врегулювання питань у сферах інвестиційного, фінансового й галузевого співробітництва України та Російської Федерації. Крім того, сторони погодили плани виконання низки масштабних міждержавних проектів: щодо створення спільного підприємства для відновлення серійного виробництва літаків сімейства Ан-124 з українськими двигунами Д-18Т та спільних льотних випробувань найкращого у своєму класі транспортно-літального літака Ан-70 із тим, щоб до 1 лютого 2014 року прийняти рішення про його серійне виробництво.

«Поza рамками» Митного союзу двосторонню співпрацю з Україною прагне налагоджувати й Казахстан. Відповідно до положень Спільної заяви міністрів закордонних справ України та Республіки Казахстан (ухваленої 14 жовтня 2013 року за результатами офіційного візиту міністра закордонних

справ України Леоніда Кожари до Астанани) «трансформація українсько-казахстанського торговельного режиму, викликана створенням Митного союзу, не повинна чинити негативний вплив на потенціал двостороннього співробітництва, накопичений останніми роками». Тож сторони домовилися продовжити практику: створення спільних підприємств, що спеціалізуються на випуску машинобудівної продукції; нарощування інвестиційної взаємодії; співробітництва в паливно-енергетичній, космічній, транспортній, авіаційній та інших сферах, які перебувають у полі обопільного інтересу держав. А 7 жовтня 2013 року в присутності прем'єр-міністрів України та Білорусі Миколи Азарова й Михайла Мясникова у Мінську підписано Дорожню карту розвитку промислової кооперації держав на 2014–2015 роки, під час реалізації котрої збільшенню двостороннього товарообігу між ними сприятимуть нові схеми підтримки промисловців, що втілюватимуться через фінансові інструменти, роботу лізингових компаній та спільні науково-інноваційні досягнення.

Отже, самі держави-учасниці Митного союзу своїми діями констатували нежиттєздатність процесів «реставрації» політичної єдності держав пострадянського простору, фактично прийнявши прецедент «відходу» України до Європи. Хоча, розуміючи потребу підтримання належного рівня економічної взаємодії зі східними партнерами (а частка, що припадає на країни Митного союзу в загальному товарообігу України, сягає 40%), вітчизняне керівництво намагається розробити альтернативні варіанти, реалізація котрих дала б йому змогу відігравати власну, виняткову, роль у процесі налагодження взаємодії по осі «ЄС – Україна – МС». Тому, приступаючи до головування у СНД у 2014 році, офіційний Київ рішуче налаштований «запустити механізм» ЗВТ СНД, кооперація у рамках якої має ґрунтуватися на принципах СОТ. Відповідно, зусилля спрямовуватимуться на підготовку до підписання угод про транзит трубопровідним транспортом та про торгівлю послугами; протоколу про поетапне скасування експортних мит; реалізацію спільних проектів у науково-технічній та інноваційній сферах, енергетиці, транспорті, машинобудуванні, сільському господарстві. У свою чергу, проведення 5–6 листопада в Києві Регіонального економічного форуму в рамках Всесвітнього економічного форуму повинно дати позитивний сигнал для Вільнюського саміту «Східного партнерства» та заявити про Україну як про потужного економічного партнера й вагомого гравця в регіоні. Хоча ці ініціативи навряд чи стануть успішними без підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом: по суті, сьогодні вони мають виключно субсидіарний ефект, бо основним пунктом порядку денного все ще залишається виконання Києвом його «європейського домашнього завдання».

Сказано!

«Непідписання буде чимось надзвичайним. У нас немає «плану «Б»: ми працюємо в напрямі досягнення успіху й укладення цієї угоди», – підкреслив **віце-прем'єр-міністр України Костянтин ГРИЦЕНКО**.

«Це важливий час, по-перше, для того, аби діяти в інтересах України, заохочуючи її до максимальної концентрації зусиль на виконанні умов, необхідних для підписання Угоди про асоціацію; по-друге, для того, аби переконати всі держави Євросоюзу в тому, що потрібно думати у стратегічному вимірі, а не застосовувати короткозору тактику. Підписання Угоди про асоціацію з Україною, початок подібних взаємодій з іншими державами Східної Європи мають свій історичний вимір. Це може стати нашим спільним історичним успіхом, може підтвердити та показати іншим силу тяжіння Європейського Союзу або, навпаки, заперечити її існування», – заявив **Президент Республіки Польща Броніслав КОМОРОВСЬКИЙ**.

